

Міністерство освіти і науки України

Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

РОСТЕЦЬКА СВІТЛАНА ІВАНІВНА

УДК 32.323.1:323.2:314.16

**РЕГІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ І НАЦІОНАЛЬНА ДЕРЖАВА:
ХАРАКТЕР ВЗАЄМИН ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора політичних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Науковий консультант: доктор політичних наук, професор
Наумкіна Світлана Михайлівна,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри політичних наук і права

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, доцент,
Коч Світлана Вадимівна,
Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова,
професор кафедри історії та світової політики;

доктор політичних наук, професор,
Маслов Юрій Костянтинівч,
Миколаївський національний університету
імені В.О. Сухомлинського,
професор кафедри психології та соціальних наук;

доктор політичних наук, професор,
Монолатій Іван Сергійович,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
професор кафедри політології.

Захист відбудеться «29» вересня 2021 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06 в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, ауд. 55).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36).

Автореферат розіслано «27» серпня 2021 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Т. О. Каменчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. З поширенням процесів глобалізації та універсалізації життя проблема формування регіональної ідентичності, визначення характеру взаємин та векторів розвитку регіональної ідентичності і національної держави в країнах Європи не втрачає своєї актуальності та політичного потенціалу. Сучасний розвиток, у тому числі у європейському політичному та економічному просторі, який відбувається в умовах реформування системи управління та посилення процесів регіоналізації потребує побудови й укріплення регіональної ідентичності. Навіть у випадках, коли в тій або іншій державі робиться політичний акцент на національній ідентичності та «національному характері», регіональна ідентичність утверджується не в суто етнічному, а і в громадянському сенсі.

Глибинні джерела політичних протиріч та конфліктів не зникають під впливом глобалізації, саме тому визначення характеру взаємин та векторів розвитку регіональної ідентичності і національної держави в країнах Європи на сучасному етапі є вкрай актуальною.

У стабільному суспільстві зі стійкою національною (загальногромадянською) ідентичністю регіональна ідентичність не виходить на перший план в ієрархії територіальних ідентичностей. У звичайних умовах вона проявляється у формуванні певної системи цінностей і норм поведінки жителів регіону поза зв'язком з етнічною приналежністю. В умовах ослаблення або кризи національної (загальногромадянської) ідентичності регіональна (регіонально-етнічна) ідентичність може скласти їй конкуренцію і, отримавши політичний відтінок, поставити під загрозу єдність країни.

Звернення до проблем взаємин та векторів розвитку регіональної ідентичності і національної держави в країнах Європи, намагання адекватно оцінити їх можливі напрямки формування з точки зору теорії політичної науки має велике значення для розвитку національних держав у цілому та процесів українського державотворення, зокрема.

Таким чином, досліджувана проблема є актуальною не лише з точки зору теоретичного висвітлення особливостей регіональних ідентичностей та векторів їх розвитку, а й з огляду на існування в сучасній Україні потенційно конфліктогенних проблем в окремих регіонах, пов'язаних саме з протиріччями у формуванні ідентичності.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Тема та зміст дисертації є складовою комплексної науково-дослідної теми кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» в межах науково-дослідної теми «Соціально-політичні проблеми України в контексті глобальних процесів» (№ державної реєстрації 0114U007155), одним із виконавців якої є дисертант.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є концептуалізація поняття регіональна ідентичність та розкриття характеру взаємин та векторів розвитку регіональної ідентичності та національної держави в країнах Європи.

Для досягнення мети були поставлені **завдання**:

- систематизувати історіографію і стан дослідження проблематики регіональної ідентичності, окреслити методологічне детермінування дослідження;
- визначити структуру, функції та місце регіональної ідентичності в сучасному політичному процесі та з'ясувати змістовне поле регіональної vs національної ідентичності;
- обґрунтувати роль політики пам'яті та символічної політики як інструментальних практик конструювання регіональної ідентичності;
- дати оцінку значенню регіональної ідентичності в політичних процесах сучасної Європи;
- з'ясувати рівень загрози безпеці сучасного європейського простору за наявності конфліктів ідентичностей;
- обґрунтувати основні технології попередження та врегулювання конфліктів ідентичностей, які є викликом сучасним країнам Європи;
- встановити особливості феномену регіонального націоналізму на прикладі Іспанії, крізь призму трьох регіонів (Галісія, Каталонія та Країна Басків), що викликають регіональний дисбаланс та ведуть до дестабілізації соціально-політичного життя в країні;
- визначити особливості формування регіональних ідентичностей у Великій Британії, на основі аналізу ефективності асиметричної моделі деволюції;
- оцінити регіональні диспропорції в Італії та специфіку конфліктних взаємин регіонів, їх причини, характер та шляхи врегулювання;
- з'ясувати особливості конструювання регіональної ідентичності в Україні та оцінити рівень потенційних загроз стабільності держави, з урахуванням регіональних відмінностей.

Об'єктом дослідження виступає регіональна ідентичність в сучасному європейському процесі. **Предмет дослідження** – регіональна ідентичність у взаєминах із національною державою в країнах Європи, характер та вектори розвитку.

Методологія дослідження. У зв'язку із складністю національного та регіонального феноменів, різноманітністю їх зв'язків між собою та іншими сферами суспільного життя найпродуктивнішим у розкритті їхньої суті є міждисциплінарний підхід.

При написанні дисертації використано загальнонаукові (індукція, дедукція, аналіз, синтез, порівняння, аналогії, абстрагування, узагальнення, конкретизування, формалізація) й спеціальні (історико-політологічний, порівняльно-історичний, порівняльний, структурно-функціональний,

соціологічний тощо) методи, а також системний та неінституціональний підходи в дослідженні.

Системний підхід дав змогу дослідити та порівняти особливості становлення та структуризації регіональної ідентичності на межі таких аналітичних парадигм і підходів, як нормативний, інституціональний (неінституціональна), структурно-функціональний, біхевіоральний, плюралістичний (неоплюралістичний). Методологія неінституціоналізму застосована для дослідження особливостей функціонування політичних інститутів, міжінституційних протистоянь, які зумовлені національними та регіональними цінностями. Застосування конфліктної та раціонально-комунікативної парадигм дало змогу дослідити моделі деволуції, інтеракції політичних акторів. Використання принципу протиріччя відкрило можливості розглянути суперечності між ідеальними моделями взаємин міжрегіональними ідентичностями та національними державами. За допомогою історичного методу було реконструйовано еволюцію наукових підходів та інтерпретацій національної, регіональної та етнічної ідентичностей. Метод структурно-функціонального аналізу дозволив дослідити функції та місце регіональної ідентичності в структурі взаємодії центральної і регіональної влади, влади і суспільства. Компаративний метод використовувався з метою порівняння особливостей формування взаємин центр/регіон у досліджуваних країнах, а також специфіки конструювання регіональної ідентичності на різних етапах державотворення в країнах Європи та України. Критично-діалектичний метод використовувався з метою критичного аналізу діяльності центральних органів влади, регіональних влад та сепаратистських рухів, визначення їх ролі у процесі формування регіональної ідентичності. Аксіологічний підхід дав змогу з'ясувати значущість цінностей, на яких базується ідентичність ЄС, досліджуваних країн та регіонів.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена сукупністю завдань і способами їх розв'язання. В межах здійсненого автором дослідження отримано результати, що мають наукове значення.

Вперше:

визначено, що регіони, як територіальні одиниці, складаються з пов'язаними між собою такими елементами як географія, економічна єдність, регіональна ідентичність, адміністративний апарат та територіальна мобілізація. За умови, що ці елементи збігаються, виникає потужний регіональний націоналізм, за інших умов регіональний простір характеризується лише економічним, культурним і політичним вимірами. Регіони, повинні розглядатися як відкриті системи, а не як самодостатні суспільства, так як являють собою часткові соціальні системи, функціонально пов'язані з іншими рівнями, а не глобальні суспільства, що охоплюють тотальність соціальних відносин, і є традиційним прагненням національної держави. Поява сильних регіонів із вираженою регіональною ідентичністю змінює співвідношення влади і впливу на національну державу;

обґрунтовано, що в тих країнах, де є регіони із чітко вираженою регіональною ідентичністю, присутній супротив, інколи радикальний асиміляції і «розчиненню» у національній державі. Їх взаємодія з національною державою носить складний характер. Культурно-нормативній системі держави вони протиставляють свою нормативно-культурну систему та ідентичність, свої способи прочитання норм і кодів і змушують кожне нормативно-культурне послання національної держави інтерпретувати з позиції власної системи норм і кодів. В результаті універсальний культурно-нормативний простір національно-державної території розривається, в ньому утворюються іншокультурні лакуни, розривається єдина система змістовних комунікацій. Все це безпосередньо впливає на політичний процес, породжуючи нові протиріччя і конфлікти та ставлячи під сумнів єдність національно-державного утворення, що неминуче веде до певних, здебільшого негативних наслідків для інтегрованості та цілісності національної держави;

на основі порівняльного аналізу моделей деволюції в Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії, Іспанії та Італії, зазначено, що держави, орієнтуючись на географічні, економічні, адміністративні, культурні та історичні передумови, визначають межі своїх регіонів, тому, відповідно, і цілі та механізми, які доцільно втілити в життя в окремій країні, є відмінними, як наслідок і моделі деволюції теж відмінні. Але спільним для них є те, що деволюція зміцнила регіональну ідентичність у досліджуваних країнах та посприяла виникненню або зміцненню двох ідентичностей: регіональної і національної. Аргументовано, що у частині вимог до самовизначення деволюція не задовольняє їх, але вона сприяє послабленню;

визначено, що державна трансформація в Європі охоплює три рівні: союз держав, незалежні держави і внутрішньодержавні одиниці (регіони), відповідно до багаторівневої характеристики сучасного державного укладу можливо провести кореляцію із рівнями ідентичності та націоналізму. Тобто, наразі в європейському просторі конструюються такі рівні ідентичності як: загальноєвропейська, національна, регіональна та, відповідно, можливі потенційні рівні націоналізму: супранаціоналізм, рівень націоналізму держави та рівень субнаціоналізму (регіональний націоналізм);

доведено, що конфлікти ідентичностей – це ціннісні конфлікти, їх небезпека полягає не лише в складності врегулювання, на відміну від конфліктів інтересів, а і в тому, що вони в сучасному світі стають політизованими, та, відповідно, орієнтовані суб'єктами політичного впливу на те, аби максимально артикулювати агресивно-насильницький потенціал, що базується на цінностях. Від рівня інституціоналізації конфлікту ідентичності залежить його масштаб, розширення суб'єктів протистояння та переродження у відкрите насильство. На відміну від конфліктів інтересів, у конфліктах ідентичностей присутня жертвовність, заради збереження цінності, а, відповідно, і відсутність страху за життя, що ускладнює попередження та врегулювання таких конфліктів, крім того, використання класичних методів конфліктного управління, які орієнтовані на структурний поділ компонентів

конфлікту не доцільно використовувати у врегулюванні конфліктів ідентичностей, так як спроба відокремити цінності та ідентичності від сутності протиріччя лише посилить конфліктне протистояння;

удосконалено:

визначення функціональної ролі регіональної ідентичності, яка має дихотомічний характер, тобто регіональна ідентичність може переростати як в регіональний супротив, або навпаки, об'єднувати, культивувати спільність;

констатацію, що регіональні влади, політичні партії, суспільно-політичні рухи на місцях є головними акторами у становленні і / або розвитку регіональної ідентичності. Домагаючись вирішення поставлених завдань у відносинах з центром, регіональні, політичні партії та об'єднання досить часто вдаються заміни понять та імплементують свої вимоги в етнічні потреби, цінності (досить часто за відсутності таких), вважаючи подібний вибір політичної стратегії найбільш успішним в сучасних умовах, тобто, відбувається наповненість регіональної ідентичності новим змістом. Цей процес можна визначити як «гібридизація» регіонального та етнічного компонентів з метою впливу на центральну владу.

розуміння, що конфлікт національної уніфікації та регіональної децентралізації/деволюції обумовлює політичне напруження у вирішенні питань в формі виключення / включення, позитивної / негативної дискримінації «бунтівних територій», виявляє змінність процесів соціальної інтеграції цих територій;

розмежування понять регіональна ідентичність та етнічна ідентичність. Вказано що у науковому дискурсі інколи присутнє ототожнення понять регіональна та етнічна ідентичності, або визначення регіональної як похідної від етнічної. Так, вони можуть перетинатися і, як наслідок, загострення протиріч в національній державі, навіть до рівня збройного насилля, але їх ототожнення помилкове, так як і регіональна, і етнічна ідентичності мають відмінні основи та особливості конструювання;

дістало подальшого розвитку

твердження, що пам'ять про минуле є основою для самоідентифікації, тобто, існує взаємозв'язок між історичними спогадами та колективною ідентичністю (в даному дослідженні регіональною). Але, на жаль, значна частина конфліктів і непорозумінь, пов'язаних з ідентичністю, стосується різних трактувань проблем історичної пам'яті. Так звані, «бої за історію» в сучасних конфліктах є інколи прагненням поставити суб'єктивне, в залежності від політичного запиту, тлумачення історії над її реальними фактами і відкинути будь-які альтернативні тлумачення. Тобто, і політика пам'яті, і символічна політика можуть слугувати як інтеграції, так і дезінтеграції, в залежності від мети та суб'єктів, які, використовуючи їх, здійснюють вплив на конструювання регіональної ідентичності;

аргументація, що інтеграція ЄС автоматично не створила толерантне суспільство, і центральна дилема взаємовідносин всередині об'єднання пов'язана з тим, що старі національні держави та новостворений ЄС

ґрунтуються на спільних територіальних принципах, що підтверджується ставленням до імміграційних процесів, прав громадянства, та відбивають в першу чергу побоювання щодо порушення «чужинцями» чистоти й цілісності «батьківщини», а не спроби толерантно подолати ці побоювання;

обґрунтування характерних рис деволуції: посилення відчуття формування спільноти на регіональному рівні; формування і зміцнення регіональної політичної еліти, яка має різні ступені влади і престижу; сприяння певному «комфорту» та схильності перетворювати цілі відокремлення, в нескінченні вимоги більшої влади і визнання; зміцнення демократії шляхом залучення громадськості до ухвалення рішень на рівні регіону;

положення, згідно з яким регіональна ідентичність не наділена функцією скасування або повної заміни національної ідентичності, але може чергуватися із нею, за «першість» в окремо взятому регіоні, крім того, на відміну від національної, її характеризує система не жорстких, обов'язкових, а більше нестабільних і гнучких зв'язків, що в свою чергу робить її адаптивною до змін та криз. Підтримка регіональної ідентичності може вимагати постійної загрози ззовні, тобто, ця бінарна логіка «ми» і «вони» може надавати регіональній ідентичності навіть агресивний характер, оскільки «ми» визначається, зокрема, через протиставлення з «ними», з «іншими»;

оцінка основних стратегій попередження та врегулювання конфліктів ідентичності. Для сучасних держав доцільно орієнтуватися у своїх політиках на «life politics», «positive welfare», не лише в економічному сенсі, а й в ментальних установках в суспільстві; культивування толерантності (а не терпимості) у взаємовідносинах на всіх рівнях політики та суспільного життя; технології політичної згоди.

Практичне значення отриманих результатів визначається їх актуальністю, новизною та висновками – загальнотеоретичними й практичними. Теоретична цінність положень дисертації полягає не лише в їх концептуальному, а й дискусійно-постановочному характері. Практичне значення вбачається в тому, що дослідження характеру взаємин та векторів розвитку регіональної ідентичності і національної держави в країнах Європи обумовлює можливість використання його висновків у процесі вирішення та запобігання конфліктів, пов'язаних із регіональною ідентичністю. Також задля удосконалення взаємодії інститутів національної держави з регіональними урядами, забезпечення розвитку регіональних ідентичностей (у культурному, соціальному, мовному, політичному та правовому аспектах) у межах національних держав. Результати дисертаційного дослідження утворюють теоретичні передумови для подальшого дослідження взаємин та векторів розвитку регіональної ідентичності і національної держави в країнах Європи та імплементацію їх результатів у практичній політичній діяльності суб'єктами політичної діяльності, представниками національних урядів, громадськими діячами, які розробляють ефективну сучасну модель регіональної ідентичності. Матеріали й висновки дисертації сприятимуть у

розробці, вдосконаленні та викладанні різних курсів у вищій школі, зокрема «Політології», «Міжнародних відносин», «Політичної регіоналістики», «Національної політики», «Політичної конфліктології», «Порівняльної політології» тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки, розвинені в дисертації, доповідалися та обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських конференціях, зокрема: «Конфлікти та безпека» (м. Одеса, 25 листопада 2010 р.), «Освіта та економіка: у пошуках діалогу» (м. Одеса, 5–7 квітня 2012 р.), «Україна – Литва: безпековий вимір нових геополітичних стратегій» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.), «Актуальні проблеми сучасності: стан та перспективи їх вирішення в Україні» (м. Одеса, 8 січня 2013 р.), «Роль ОВС у розбудові демократичної та правової держави» (м. Одеса, 26 квітня 2013 р.), «Реформування публічного управління» (м. Одеса, 31 жовтня 2014 р.), «Стихія політики: соціологічна, філософська, політологічна рефлексія» (м. Одеса, 20–25 березня 2015 р.), «Україна і світ у третьому тисячолітті: політичний, економічний, правовий та культурний виміри» (Одеса, 13–14 березня 2015 р.), «Гуманітарний всесвіт: люди, ідеї, події» (м. Львів, 30 вересня – 3 жовтня 2015 р.; м. Львів, 24–30 квітня 2017). «Стихія політики: революція та еволюція» (м. Одеса, 18–19 березня 2016 р.), «Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів» (м. Одеса, 13 лютого 2016 р.; м. Одеса, 10 лютого 2017 року; м. Одеса, 11–12 травня 2018 р. м. Одеса, 13 травня 2019 р.; м. Одеса, 3 квітня 2020 р.; м. Одеса, 23 квітня 2021 р.), «Країни Східного партнерства – V4: проблеми і перспективи співпраці» (м. Одеса, 22 квітня 2016 р.), «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 25 березня 2016 р.), «Соціально-гуманітарні пріоритети в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Одеса 17 листопада 2017 р.), «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та праві» (м. Київ, 18–19 квітня 2018), «Актуальні проблеми сучасного розвитку цивільного, міжнародного морського, господарського та транспортного права» (м. Київ, 21-22 травня 2018 р.), «Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії» (м. Київ, 21–22 березня 2018 р.), (м. Одеса, 11–12 травня 2018 р.), «Сценічне мистецтво у світовому культурному просторі XXI століття» (м. Київ, 19-20 травня 2019 р.; м. Київ, 23 квітня 2020 р.), «Людина має право: філософсько-правовий та соціокультурний дискурс українського суспільства» (м. Одеса, 16 листопада 2017 р.; м. Одеса, 15 листопада 2018 р.; 21 листопада 2019 р.; м. Одеса, 19 листопада 2020 р.), «Політичні трансформації сучасного суспільства» (м. Полтава, 15 квітня 2020 р.), «Сучасна політична наука: нові виклики та контексти» (м. Львів, 11 грудня 2020 р.), «Актуальні дискурси мистецтва естради: традиції та європейська інтеграція» (м. Київ, 20 квітня 2021 р.), «Сучасні виклики соціально-політичного розвитку: політико-правові, соціально-економічні та культурні виміри» (м. Одеса, 21 травня 2021 р.).

Результати дослідження також були апробовані на засіданнях та теоретичних семінарах кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Публікації. За результатами дослідження опубліковано індивідуальну монографію, 4 розділи в колективних монографіях (з них дві видано за кордоном), 65 публікацій у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах наукових конференцій та інше, у тому числі – 23 статті у наукових фахових виданнях з політичних наук, 5 статей у закордонних наукових виданнях, 30 публікацій, що засвідчують апробацію дослідження, 7 статей, що додатково відображають наукові результати дисертації.

Особистий внесок здобувача. Ідеї, які належать співавторам, в дисертаційній роботі не використовувались.

Структура дисертації зумовлена необхідністю досягнення визначених мети та завдань дослідження. Робота складається зі вступу, семи розділів, 15 підрозділів, висновків та списку використаних джерел та літератури, що охоплює 577 позицій, з яких 269 – іноземними мовами. Загальний обсяг дисертації становить 491 сторінку. Обсяг основного тексту – 430 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовані актуальність теми дослідження, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, сформульовані мета та завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, наукова новизна одержаних результатів, висвітлено їх теоретичне та практичне значення, наведено дані про їх апробацію та публікації автора за темою дисертації, її структуру й обсяг.

У **першому розділі «Концепт регіональна ідентичність: історіографія та теоретико-методологічний аналіз»** проаналізовано науково-дослідницьку розробленість проблематики регіональної ідентичності у зарубіжній і вітчизняній політичній науці, визначено теоретичні концепції та підходи, методологію дослідження. Початок інтенсивного дослідження питань регіоналізму в Західній Європі і США відноситься до середини 1970-х - початку 1980-х рр. Регіональні дослідження пов'язані з категоріями території (місця), ідентичності і влади, тому являють собою поле взаємодії і інтересу таких дисциплін як соціальна географія (human and cultural geography), політична соціологія, соціологія простору, соціальна психологія, політична регіоналістика, політична економія, порівняльна політологія, соціальна і культурна історія, культурологія (cultural studies). В українській політичній думці ця проблематика розпочала досліджуватися лише з початку 2000-х років.

У дослідженні ідентичності можна автором вирізняти наступні основні теоретико-методологічні підходи: психологічні та соціально-психологічні теорії ідентичності особистості (Е. Еріксон., Фройд, К. Юнг, Е. Фромта ін.); біхевіористський підхід (Е. Кемпбелл, Дж. Белкнап та ін.); символічний інтеракціонізм (Дж. Мід та ін.); постструктуралізм (І. Гофман та

ін.); теорії соціального конструювання ідентичності (П. Бергер, Т. Лукман та ін.); функціоналізм (У. Розенбаум, У. Шивлі та ін.), теорії «пізнього модерну» (Е. Гіденс, Ю. Габермас та ін.); постмодерні теорії соціокультурної ідентичності (Ж. Бодріяр, Ж. Лакан та ін.), теорія інформаційного суспільства (М. Кастельс), географічний напрям у дослідженні ідентичності (Г. Прошанські), теорія процесів ідентичності (Г. Брейквел), наукові напрямки орієнтовані на дослідження «регіону» (А. Паасі, М. Семіан П. Хромі та ін.)

Дослідження місця й ролі локальної, регіональної, національної і наднаціональної ідентичностей відображені в окремих публікаціях українських науковців: Бевз Т., Бистрицького Є., Борінштейна Є., Євтух В., Козловець Н., Коржова Г., Кресіної І., Лісеєнко О., Літенберг Л., Майбороди О., Макаренко Н., Палій Г., Панченко В., Пронози І., Ручка А., Селютіної М., Сергійчук В., Сташук В., Стегній О., Степико М., Тищенко Є., Філіпової О., Черниш Н., Шостак С., Юрій М., Яворської Г., Яковлевої Л. та ін. Як і зарубіжні автори, так і українські вчені розглядають ідентичність в міждисциплінарній сумісності із дослідженням територій, регіону, в межах політичної регіоналістики та географії. Тому автор звертається до праць Власової В., Войтенко М., Гузинець В., Козловської М., Колодяжної В., Корнієнко І., Ковоч В., С. Коч, М. Лазарович, Ю. Маслова, Музиченко Г., Наумкіної С., Соколова О., Узун Ю., та ін. Враховуючи, що в дисертації досліджується політика пам'яті, символічна політика, то автором проаналізовано останні наукові дослідження українських вчених у цій сфері, а саме Гона М., Монолатія І., Шаповала Ю., Федорищак Х. та ін.

У висновках до першого розділу зазначено, що феномен «регіональної ідентичності» є об'єктом дослідження різних наукових напрямків в контексті їх методологічних аспектів філософського, географічного, політичного, соціального, комунікативного, економічного і т.д. В межах кожної з наукових сфер накопичено певний методологічний досвід і науковий інструментарій дослідження «регіональної ідентичності», але наголошено на недостатньому вивченні політичною наукою питання відповідності між регіональною ідентичністю та функціонуванням національних держав у сучасному політичному просторі.

У другому розділі «Регіональна ідентичність як домінанта в структурі територіальної ідентичності в епоху постмодерну» досліджено змістовне поле регіональної vs національної ідентичності, визначено структуру, функції та місце в сучасному політичному процесі, розглянуто політику пам'яті та символічну політику як інструментальні практики конструювання регіональної ідентичності.

У підрозділі 2.1 «Змістовне поле регіональної vs національної ідентичності: структура, функції та місце в сучасному політичному процесі»

В основі регіональної ідентичності лежить природна потреба індивідів мати свій простір, певну географічну ділянку. Спільність місця проживання породжують в людях певні єдині риси, що відрізняють їх від сусідів, і уявлення

про це є основою для нової спільності. Слід зазначити, що регіональна ідентичність, напевно, буде актуалізована і стане фактором суспільного життя, як тільки відповідний їй ареал піддається тиску, а його цілісність – загрозі. Тоді, можливо спрогнозувати, що латентне існування регіональної ідентичності може швидко змінитися активною фазою під дією економічних, політичних, історичних або інших обставин, і відповідно може призвести до поляризації суспільства і нестабільності держави. Але, в той же час, регіональна ідентичність, може мати одну дуже важливу і глибоко позитивну властивість – це здатність об'єднувати людей різних рас, професій, станів, рівнів освіти, ламати або знижувати бар'єри між цими групами, такий позитивний досвід дозволяє розчиняти міжгрупові протиріччя, породжені недовірою, відчуженістю або ворожістю, тому є сенс культивувати регіональну ідентичність на національному та загальнокультурному рівні.

Регіональна ідентичність включає когнітивний, ціннісний, чуттєво емоційний і регулятивний компоненти, як канали конструювання та функціонування. Регіональну ідентичність не можна зводити до пошуку окремих особливостей регіону (в історії, політичній устрій чи інших сферах вони знаходяться досить легко). Для існування регіональної ідентичності необхідна наявність опонента, проти якого вона спрямована (політично, культурно і т. д.). Відсутність опонента виключає можливість існування регіональної ідентичності, так як нікому себе протиставити для виконання класичної схеми «ми - вони», «свій - чужий».

У підрозділі 2.2. *«Політика пам'яті та символічна політика як інструментальні практики конструювання регіональної ідентичності»* зазначено, що історична політика спрямована на реалізацію основних функцій історичної пам'яті: ідентифікаційної (усвідомлення минулого своєї нації, відділення «своїх» від «чужих»), соціалізуючої, просвітницької, легітимістської, сполучної (справжнє і минулі покоління), патріотичної (формування переконання, що загальне благо є найважливішим, національний інтерес стоїть вище особистого). За останнє десятиліття історична політика стала все більш значущим чинником суспільного і політичного життя пострадянських держав, вона суттєво впливає на формування національної та регіональної ідентичності, інтегрується в освітню політику і громадянське виховання, в систему національних інтересів і національної безпеки країни, а також в міжнародну політику. Пам'ять є основою єдності регіональної спільноти. Відродження серйозної регіональної історії та оскарження існуючих національних інтерпретацій минулого стає інструментом, який спрямовує регіональне суспільство до свого майбутнього. Кожен з регіонів являє собою особливий варіант конструювання своєї унікальності, ґрунтуючись на географічному положенні, культурному чи історичному минулому, особливості менталітету. Дослідження процесу формування регіональної міфології дає підставу стверджувати тезу про значущість регіональних міфологем для легітимації влади, позиціонування регіону як для внутрішнього, так і для зовнішнього простору, створення його унікального

бренду, потужного регулюючого і мобілізаційного елемента в житті суспільства, здатного об'єднати регіональне співтовариство в якусь локальну спільність і тим самим посилити власні позиції у відношенні до інших регіонів та центральної влади.

У висновках до другого розділу зазначено, що регіональна ідентичність перебуває в складних відносинах з ідентичностями іншого роду. Є вагомими підстави вважати, що це відносини конкуренції, а часто і антагонізму. Чим сильніше ідентичність національна, етнічна, тим слабкіша регіональна. Таким чином, простежується взаємозв'язок національної ідентичності (як політико-державного та ідеологічного утворення) і регіональної ідентичності (що сконструйована на основі територіальної спільності полікультурного феномену). Маркерами сильної регіональної ідентичності можуть слугувати, по-перше, становлення і зміцнення регіональних лідерів, котрі намагаються відстояти регіональні інтереси; функціонування регіональних партій, місцевих ЗМІ. По-друге, наявність значної групи людей, у яких переважає самоідентифікація з регіональним політичним співтовариством. По-третє, потужним ідентифікаційним потенціалом є розробка іміджу території, актуалізація історичної пам'яті та символічної політики.

У третьому розділі «Національна держава, регіональні суперечності та загроза сепаратизму – турбулентність сучасних країн Європи» досліджено роль регіональної ідентичності в політичних процесах сучасної Європи, визначено рівень загрози безпеці сучасного європейського простору, за наявності конфліктів ідентичностей та обґрунтовано вибір оптимальних стратегій врегулювання конфліктів ідентичностей.

У підрозділі 3.1. «Регіональна ідентичність в політичних процесах сучасної Європи» глобалізація має великий вплив на країни, а, відповідно, і на регіони, та безпосередньо громадян та їх ідентичність. Регіони можуть визначатися за культурними критеріями, відповідно до мови, діалектами або моделями соціальної комунікації або описуватися відповідно до почуттів ідентичності, пережитим громадянами і політичними акторами. Але, наприклад, почуття регіональної ідентичності в деяких регіонах Європи може і не бути зовсім і навіть там, де воно є, його політичні контексти варіюватися від потреби регіонального лобі в політиці через вимоги автономії аж до повного відділення. Регіони можуть також видаватися інституціональним поділом, що виникли в ході історії або створені зовсім недавно, і варіюватися від органів, створених для зручності державного управління, до політичних інститутів, побудованих на основі політичної діяльності. Ці різні визначення регіонів не тільки не збігаються, але і можуть суперечити один одному. Їхнє ставлення до держави також варіюється, що посилює/послаблює взаємовідносини на рівні центр/регіон. Будь-який європейський народ без загальноєвропейської свідомості та загальноєвропейської ідентичності де є «демос» в цьому сенсі слова. Без такої європейської національної свідомості, швидше за все, не здійсниться жодне закінчене європейське усупільнення, а державна інтеграція в своєму розвитку не зможе вийти за існуючі на даному

етапі межі. Наразі спостерігаються формування європейської національної свідомості та ідентичності, цей процес у фазі історичного становлення. Європейська національна свідомість та ідентичність при поточних та очікуваних в доступному для огляду майбутньому суспільних відносинах однозначно є багатонаціональною свідомістю або федеративною національною свідомістю, відповідно багатопланової державності в Європі. У цій Європі можна одночасно усвідомлювати свою національну приналежність каталонцем, іспанцем і європейцем або шотландцем, італійцем і європейцем, тобто визнавати всі три рівня територіальної належності, що в той же час не виключати можливості сперечатися про вагомість кожного рівня окремо.

У підрозділі 3.2. «Конфлікт ідентичностей як загроза безпеці сучасного європейського простору» обґрунтовано, що концепція конфліктів ідентичностей ні в політичній науці, ні в конфліктології не розроблена, в той час як сам термін вживається в різних науках. Вивчення загрози ідентичності як джерела конфлікту та шляхів її подолання в контексті елімінації світоглядного протистояння модернізації і традиціоналізації передбачає формування нового погляду, здатного відобразити інтеграційну природу національної та регіональної ідентичності. У глобалізованому світі ідентичність стає основним дискурсом як науки, так і повсякденного життя. Визначено, що багатовимірний конфлікт ідентичностей між автохтонними і іншокультурними групами, між національними спільнотами в складі сучасних політичних націй, між центром і регіонами, між носіями різних групових ідентифікацій і культурних норм – виявляється сьогодні перешкодою на шляху консолідації громадянської нації. Трансформується саме джерело, що традиційно генерувало суспільно значущі сенси, а саме держава. Атрибутами конфліктів ідентичності є їх ірраціональність, глибока суб'єктивність і некерованість. Сучасна геополітична структура світу викликає появу складних соціокультурних наслідків, в тому числі і радикальних трансформацій ідентичності. Цей процес породжує нові конфлікти і сприймається багатьма етнічними/регіональними/національними спільнотами як загроза їх політичного суверенітету (у випадку національної спільноти), економічної безпеки і культурної самобутності. Дані конфлікти дійсно важко піддаються врегулюванню, так як в основі їх ціннісний компонент. Зауважено, щодо необхідності визнання співіснування різних сутностей на основі принципу толерантності. Актуальність проблеми толерантності не потребує особливих доказів, і вона є особливо затребуваною для вирішення «конфліктів ідентичностей».

У підрозділі 3.3. «Врегулювання конфліктів ідентичностей: виклик сучасним європейським країнам» вказано, що при виробленні стратегій попередження і врегулювання конфліктів ідентичностей слід враховувати три основні фактори: по – перше, тенденція до «демократизації» в раніше авторитарних країнах надала регіонам та етноменшинам, за наявності, більше можливостей вільно відстоювати свої права груп; по-друге, зростає міжнародна стурбованість правами меншин, що, здається, у деяких випадках

переважає занепокоєння щодо суверенітету; по-третє, залишається юридична прогалина для добровільного тлумачення змісту та носіїв прав на самовизначення. Насправді така ситуація може створити «юридичну ліцензію» на насильницький конфлікт ідентичностей, з порушеннями прав людини. Основою врегулювання будь-якого за силою конфлікту (або хоча б запобігання самих крайніх його форм) є визнання його учасниками ціннісного пріоритету - збереження єдності нації, незастосування військової сили, збереження життя людей, збереження сім'ї і т.д. Якщо для протиборчих сторін ці пріоритети незаперечні, то конфлікт не матиме руйнівні наслідки; учасники будуть шукати шляхи, які не здатні завдати шкоди цим пріоритетам. У врегулюванні конфліктів ідентичності доцільно застосовувати механізми досягнення політичної згоди (процесуальні та інституціональні). Визначено переваги і недоліки консоціалізму і центрипеталізму у врегулюванні конфліктів ідентичностей.

Висновки до розділу 3 зазначено, що наразі у європейському просторі спостерігається формування нової форми свідомості та ідентичності - європейського національної свідомості та ідентичності, і цей процес у фазі історичного становлення. Ідентичність – це не просто одна з багатьох основних потреб людини, скоріше, це окрема категорія, яка лежить в основі всіх конфліктів. Конфлікт ідентичності – це конфлікт цінностей, що є найбільш гострим і непримирним з усіх типів соціальних конфліктів, таким чином, саме вони найчастіше є поштовхом до прояву сепаратизму.

У четвертому розділі «Феномен регіонального націоналізму в Іспанії» встановлено особливості феномену регіонального націоналізму на прикладі Іспанії, через призму трьох регіонів (Галісія, Каталонія та Країна Басків), що викликають регіональний дисбаланс та ведуть до дестабілізації соціально-політичного життя в країні.

У підрозділі 4.1 «Наративи галійської ідентичності: історія та сучасність»

Розвиток регіональної ідентичності в Галісії протягом ХХ ст. супроводжувалося складними змінами, яких зазнавала і вся Іспанія. Цей процес був багато в чому схожий з тим, що відбувалося в Каталонії, і, значно меншою мірою, в Країні Басків. Спочатку відбувався культурний підйом, заснований на зверненні письменників і поетів до національної мови. Потім починали з'являтися політичні організації, які ставили собі за мету відстояти культурну самобутність регіону за допомогою політичної автономії. Громадянська війна і прихід до влади франкістів перервали цей процес. Однак, в Галісії все це не призвело до такого ж поширення та утвердження регіональної ідентичності, як в Каталонії або в Країні Басків. У той же час необхідно відзначити, що слабкість регіональної ідентичності не означає, що її місце автоматично займає загальноіспанська ідентичність. Дуже невелика кількість мешканців ідентифікують себе як тільки галісійців, що теж відрізняється від Каталонії і Країни Басків. Найбільш поширеною самоідентифікацією є подвійна: «і іспанець, і галісієць». Досягнення

загальноіспанських політичних сил в Галісії пов'язані в першу чергу з успіхами правих, консервативних партій. Саме своєї традиційністю ці сили зобов'язані перемогам в Галісії, яка в значній мірі зуміла зберегти свою відданість традиціям і релігії.

У підрозділі 4.2 «Каталонія - регіон як суперник державі»

Іспанська модель сепаратистських рухів пов'язана крім історичних, також із причинами економічно-фінансового походження. Складна система децентралізації склалася в сфері оподаткування. Із трьох регіонів саме в Каталонії збіглися три фактори, які і привели до того, що каталонська політична еліта взяла курс на незалежність: історично сильні регіональні рухи, відмова Мадрида розширювати автономію і важка економічна криза. Незважаючи на прагнення прихильників відділення Каталонії інтернаціоналізувати конфлікт між центром і автономним співтовариством, ЄС завжди вважав цей конфлікт внутрішньою справою Іспанії. Найнебезпечнішим наслідком каталонської кризи міг бути приклад для інших сепаратистських рухів в Європі. Адже якщо «незалежність» дісталася б каталонцям на основі, здавалося б, «історичної справедливості» – в зоні турбулентності опинилися б не тільки інші регіони Іспанії, як Галісія, Андалусія, Валенсія або Країна Басків, а й інші європейські країни. Сьогодні відмінності каталонського і баскського сепаратизму зазнають значних змін.

У підрозділі 4.3 «Країна Басків: шлях від регіонального сепаратизму до мирного співіснування»

Баскська ідентичність більш близька до конструктивістських претензій. У теоретичному плані вирішення проблеми баскського тероризму представляється нерозривно пов'язаним з подальшим поглибленням процесу європейської інтеграції. Скасування кордонів в традиційному сенсі цього слова, створення єдиного ринку робочої сили, товарів і послуг, посилення наднаціональних органів управління – все це перетворило гасло про самовизначення і незалежність в анахронізм. Періодичне посилення ж сепаратистських настроїв відповідає періодам загострення економічної кризи і зростання кількості безробітних в регіоні. Щодо факторів, які можуть вплинути на ідентичність басків та іспанців, такими виступають територія, воля до політичної емансипації, мова та походження. Наразі, у Країні Басків в зв'язку з розформуванням ЕТА збройний конфлікт змінився політичним рухом.

У висновках до розділу 4 зазначено, що одним із варіантів виходу із ситуації відцентрування регіонів є підтримка концепції іспанської загальногромадянської національної ідентичності, в якій підкреслюється внесок всіх регіонів Іспанії, а не тільки Кастилії, у створення єдиної іспанської держави. Акцент ставиться на багатовіковому співіснуванні населення іспанських автономних співтовариств в рамках єдиної національної держави, У теоретичному сенсі основою для появи ідеї державотворення автономних співтовариств може стати концепція «Nacionalidad», згідно з якою іспанці – це не просто мозаїка ідентичностей в рамках єдиної політичної структури, а

загальноіспанська культурна ідентичність, що робить Іспанію деяким чином «батьківщиною» для всіх «nacionalidades» .

У розділі 5 «Особливості конструювання регіональних ідентичностей у Великій Британії»

У підрозділі 5.1 «Велика Британія як приклад асиметричної деволуції» зазначено процес деволуції у Великій Британії слід охарактеризувати як неоднозначний та складний, асиметричний, з відсутністю налагоджених процедур взаємодії влад на різних рівнях. Також, наразі залишається збереження контролюючих функцій, важелів адміністративного та фінансового тиску саме за центральними відомствами. Не існує також чіткого алгоритму, за допомогою якого влада на місцях могла б визначити, за які сфери діяльності на них покладено відповідальність. В результаті здійснення політики деволуції Шотландія може обирати власний парламент, Уельс - Асамблею, навіть Північна Ірландія має виборний Стормонт, а наприклад, Англія не має нічого. Але ж значна частина населення Британських островів мешкає саме в Англії, тобто 4/5 всього населення Сполученого королівства. І в рамках деволуційної політики саме Англія виявилася обмеженою у своїх інтересах, саме її роль лідера слабшає в четвірці «внутрішніх» країн.

Отже, процес децентралізації не завершений. Метою органів державної влади є закріплення функцій і розмежування повноважень. Тільки в цьому випадку можливе стійке функціонування владних структур і стабільність системи державної влади Великобританії.

У підрозділі 5.2. «Brexit» і майбутнє регіональних ідентичностей у Великій Британії» зазначено, що розвиток взаємовідносин центр/регіони у Великій Британії супроводжується постійними змінними між компромісом та гострим протистоянням. Саме завдяки політичним компромісам, вдасться злагодити головне протиріччя британської політичної системи – дихотомію принципів верховенства парламенту та регіонального самоврядування. Обидва принципи багато в чому пов'язані з самоідентифікаційними процесами, що відображають значення «британського» і регіональної (етнонаціональної) ідентичності в свідомості і політичній культурі громадян. Ситуація боротьби або примирення цих двох ідентичностей була ускладнена появою загальноєвропейської ідентичності після вступу Британії в загальний ринок. Очевидно, що європейська ідентичність посилила регіональні ідентичності, продемонструвавши етнонаціональним спільнотам переваги «бути ще одним народом Європи», ніж просто національною меншиною всередині держави. Проте «британськість» зберігає позиції завдяки глобальному британському проєкту, підживлюючи його, що і було доведено Брексітом. Він проте вказав на очевидні розділові лінії всередині держави, засновані на ідентичності, і на загрози територіальній цілісності Британії.

Наприклад, на останніх виборах у травні 2021 року більшість місць у парламенті Шотландії отримали партії, які прямо обіцяють в передвиборчих програмах новий референдум, обґрунтовуючи правом і народним мандатом на плебісцит. Шотландія обрала шлях відмінний від Каталонії і має намір

провести виключно законний, визнаний усіма – і Лондоном, і Євросоюзом, і всім світом – референдум, тобто згода Лондона на референдум. За відсутності такої, можливе прийняття у новому парламенті закону (постанови) про проведення референдуму – і тим самим змусити центральний уряд оскаржити цей закон у суді. Тобто, якщо уряд Джонсона захоче зупинити, то йому доведеться звертатися до суду, якщо він цього не зробить, то референдум щодо визначення буде законним, у випадку судового позову, Шотландія покладається на рішення суду на власну користь, що дасть змогу легімітизувати референдум.

У висновках до розділу 5 зазначено, що видається складним прогноз майбутніх регіонально-політичних процесів у Великій Британії. Констатовано, що регіональна політика, започаткована Вестмінстером, заклала основи глибоких перетворень як державно-правовій і в політико-адміністративній сферах, так і в суспільному-політичному та політико-культурному житті сучасної Великобританії.

У розділі 6 «Деволюція та регіональні диспропорції: кейс Італії» оцінено регіональні диспропорції в Італії та охарактеризовано специфіку конфліктних взаємин регіонів, їх причини, характер та шляхи врегулювання.

У підрозділі 6.1 «Регіоналізм та регіоналізація Італії: історичні передумови» зазначено, що в Італії присутня специфіка процесу формування регіональної ідентичності на Італії, як країні із прикладами деволюції у системі зв'язків Центр-Регіони, наявністю політичних криз та конфліктів.

Дослідження враховує контекст як історичної спадщини так і сучасних глобалізаційних процесів, які, безсумнівно, грають важливу роль в конструюванні моделі регіональної ідентичності будь-якої держави.

Взагалі, процес інституціоналізації регіонів Італії можна представити такими етапами: перша фаза інституціоналізації регіонів сталася між 1960-ми і 1970-ми роками, щоб відповісти на потреби в раціоналізації дій держави та ефективності систем соціального забезпечення. Це регіоналізація, яку можна визначити як «технократичну», яка не пов'язана, принаймні формально, з політичними та ідеологічними причинами. Друга регіональна хвиля розвинулася протягом 1980-х и 1990-х років разом. Тут співіснують два автономних процеси: з одного боку, реорганізація державних органів і громадських чи квазі-громадських суб'єктів, які діють усередині регіонів; з іншого боку, перебудова політичного регулювання національної держави. І третя фаза, це «політична мобілізація», що припускає глибоку перебудову адміністративної та політичної структури держави на основі посилення регіональних урядів, політичних рухів і суспільства, які також мають різні наслідки для ідентичності.

У підрозділі 6.2 «Криза ідентичності: Італія у пошуку компромісу в XXI ст.» дослідження з питань італійської національної ідентичності підкреслюють її складний і суперечливий характер. Сучасні вчені відзначають, що першорядну роль у формуванні національної ідентичності країни зіграли її особливе місце в світовій історії, роль регіональних об'єднань

і критичне ставлення до ролі ідентичності в національній самосвідомості. Як показує історичний та політологічний аналіз, єдиної Італії не існує. Італія як нація не єдина, існують соціальні та економічні дисбаланси між регіонами та напруженість із державними інституціями, як на Півночі, так і на Півдні. На жаль, це поширене переконання по всій Італії, і проявляється в її спільній конституції і як історичних, так і повсякденних процесах символічної взаємодії між регіонами. Дебати про національну ідентичність вказують на відсутність почуття національної належності та збірного образу італійської ідентичності. Серйозним викликом з точки зору національної ідентичності для Італії стало імміграційне питання. у своєму регіональному розвитку, ідентифікації на рівні загальноєвропейської, італійської і регіональної ідентичності Італія перебуває в стані невизначеності. І враховуючи як зовнішньополітичні ризики на рівні глобалізації, кризи ЄС, міграція, так і внутрішня турбулентність пов'язана із частою зміною уряду та відсутністю консенсусу в парламенті (остання зміна прем'єр-міністра лютий 2021 року), не знімає з порядку денного для Італії загрозу дестабілізації, особливо в таких регіонах як Венето, Південний Тіроль, Сардинія, Сицилія.

У висновках до розділу 6 зазначено, що в Італії, незважаючи на досить велику кількість різних сепаратистських рухів і їх активну діяльність, жодному з них поки не вдалося досягти поставлених цілей і обійти італійську Конституцію. При цьому потрібно зазначити, що положення національних і мовних меншин в країні не можна назвати критичним, так як вони представляють свої інтереси в Парламенті (і в Сенаті, і в Палаті депутатів).

У сьомому розділі «Національна/регіональна ідентичність в Україні: основні риси, фактори формування та механізми взаємодії» досліджено особливості конструювання національної/регіональної ідентичності, проаналізовано конфігурацію відносин центр/регіон в точках біфуркації українського політичного простору та визначено рівень потенційних загроз стабільності держави, з урахуванням регіональних відмінностей.

У підрозділі 7.1 «Особливості конструювання та вектори взаємодії національної/регіональної ідентичності в Україні»

Регіональна ідентичність включає такі складові фактори, як історичний, територіальний, культурний, релігійний та ін., при цьому у нашій країні саме територіальна приналежність виступає основою політичного вибору, що спирається на сформовану регіональну ідентифікацію, при цьому, на жаль, присутня спекуляція навколо травматичних політик пам'яті, мовного питання, зовнішньополітичних векторів країни, і як наслідок – поляризація електорального поля. Таким чином, у виборчий період національна та регіональна ідентичність можуть перебувати у стані конфронтації. Уточнено, що регіональна ідентичність формувалася в Україні раніше ніж держава, найбільш схильною до відцентрованих тенденцій вона є на Півдні, Сході та частково Заході України, таким чином в цих регіонах простежується перевага

регіональної ідентичності над національною, а також однією із рис конструювання регіональної ідентичності в Україні є зовнішній вплив.

У підрозділі 7.2 «Феномен регіональної ідентичності в Україні: потенційні ризики стабільності держави та шляхи їх попередження» досліджено основні кризові періоди у розвитку української державності, що призводили до артикуляції регіональної ідентичності, і як наслідок, загострення протиріч на рівні центр/регіони. Найчастіше, регіональні протиріччя в Україні проявляються в період виборчих протистоянь, найрадикальніші із них, що включали чинник регіональної ідентичності, були в Україні у 2004 та 2013-2014 роках. Так, слід констатувати і той факт, що відмінна і чітко виражена регіональна ідентичність громадян Криму, Східного регіону України виступила одним із чинників наявного конфлікту, втрати територій. Але, слід зазначити, що наявність зовнішнього ворога сприяла консолідації суспільства навколо національної ідеї та активізувала формування національної ідентичності. У висновках до розділу 7 зазначено, що для України наразі залишається важливим процес конструювання регіональних ідентичностей, у якому можна виокремити елементи політичної ідентичності та міфотворчості, національну та мовну складові, вплив соціальних та психологічних факторів. Характерною рисою є істотна різниця у сприйнятті рішень публічної влади в окремих регіонах, серед різних етнічних, мовних, конфесійних груп.

У висновках зазначено:

1. Концепт «ідентичність» є соціальним, політологічним, психологічним, нарешті, філософським поняттям. До теми ідентичності мислителі зверталися ще з часів античності. Однак останнім часом дослідники відзначають сплеск особливого інтересу до даного питання. Узагальнюючи проведений аналіз проблеми, можна зробити висновок, що децентрація, фрагментарність, розмитість кордонів, які є характеристиками суспільства XXI ст., торкнулися і наукових досліджень. Прикладом тому послугує сучасний дискурс ідентичності, який крім пошуку джерела ідентичності характеризується розчленуванням проблеми на її складові. Навіть при вивченні онтологічних і гносеологічних підстав даного феномена це знову призвело до того, що, концепт ідентичність досліджується не в цілому, а в приватних проявах (соціальна і індивідуальна, гендерна, регіональна, релігійна та ін. види ідентичності).

Проблема регіональної ідентичності досі залишається маловивченою як в зарубіжній, так і у вітчизняній політичній думці, незважаючи на те що зарубіжна гуманітарна наука порівняно давно почала освоювати цю тему (з 1930-х рр.). Дослідження, як правило, пов'язані з субнаціональним рівнем і аналізом окремих регіонів. Проведений аналіз наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених підтверджує ідею про те, що поняття «регіон» і «ідентичність» сприймаються як конвергентні, але тим не менше інтерпретуються неоднозначно.

2. В основі регіональної ідентичності закладена природна потреба індивідів володіти власним простором, мати певну географічну ділянку. Спільність місця проживання сприяє породженню у людей певних спільних рис, що вирізняють їх від сусідів, і уявлення про це виступає основою для нової спільності. Слід констатувати, що регіональна ідентичність, актуалізується і стає значимим чинником суспільного життя, за умови, коли відповідний для неї ареал піддається тиску, а власне його цілісність – загрозі. Таким чином, латентне існування регіональної ідентичності – може раптово змінитися на активну фазу під дією таких обставин як, економічні, політичні, історичні диспропорції у розвитку держави, і як наслідок – поляризація суспільства і нестабільність держави.

Регіональна ідентичність ґрунтується на почутті спільності території і на певній системі цінностей, формується в результаті ідентифікації «себе» і «інших». Вона дозволяє індивіду відчувати себе частиною спільноти, виступає об'єднуючим фактором. З іншого боку, регіональна ідентичність може слугувати основою формування регіоналізму, виступати в якості мобілізаційного ресурсу, особливо в умовах ослаблення або кризи національної ідентичності.

Кожен регіон створює власну ідентичність, намагаючись через різні символи створити такий «образ», який з першого погляду вирізняв би його від інших. Більшість регіонів при цьому опирається на традиційні бренди, перевірені часом і обумовлені історичними, економічними, географічними та іншими особливостями території.

3. Сучасні політичні процеси в Європі, популізм та націоналізм, на додаток до регіонально-етнічних викликів у вигляді демографічних зрушень, створили ситуацію, в якій національні та регіональні ідентичності розвивалися одночасно з виникаючими конкурентними історичними спогадами. Пам'ять, ідентичність та націоналізм у європейських регіонах є важливим науковим ресурсом, який досліджує взаємодію між політикою та керованою історичною пам'яттю та дискурс етнічної та національної приналежності в європейських регіонах.

Символічні засоби – особливий ресурс, що дозволяє конструювати єдину спільноту, легітимізувати існуючий порядок речей і мобілізувати громадян на спільні дії за допомогою формування почуття спільності і важливих для всіх політичних завдань. До символічних вимірів політики ідентичності можуть бути віднесені топоніміка, міські культурні ландшафти, міські пам'ятники, державні ритуали, символи, -словом, все те, що може бути наочно сприйнята громадянами у повсякденному житті, те, що конструює смисли повсякденності соціального світу і втілює політичну пам'ять спільноти. Певний тип репрезентації минулого знаходить своє відображення в особливих практиках комеморації, а «загальноприйняті» уявлення про минуле є однією з головних опор ідентичності сучасних політичних спільнот.

Оскільки політичні спогади зазвичай спираються на минуле, у якого немає живих свідків, вони будуть розташовані на спектрі між колективними

та культурними формами таким чином, щоб мати середній ступінь загальності та сприйняття, що робить їх матеріалом для «редакторів пам'яті». Процес встановлення пам'яті може проходити у двох напрямках: знизу вгору та зверху вниз. Останній необхідний для побудови політичних спогадів, програмувати колективні ідентичності для очікуваних політичних дій і можуть навіть створювати фундамент ідеологій. Цей тип пам'яті має вирішальне значення для інституцій та великих суспільних груп, оскільки він виконує функцію «клею», який тримає людей разом та пов'язує індивідуальні та колективні спогади.

Пам'ять у політиці ідентичності виступає як комплекс комунікативних структур, синхронізуючих соціальні очікування (структурні зразки смислового фокусування соціальних очікувань).

Такий комплекс підтримується символічним дизайном, створюють для трансляції політики пам'яті «символічний контейнер» соціальної ідентифікації або, іншими словами, ряд символічних комплексів.

Символічний дизайн регіону дає територіальне «значення», а символічна побудова ідентичності ґрунтується на минулому досвіді формування ідентичності даного регіону шляхом заповнення нового змісту або внесення нового значення. Утримання однієї регіональної ідентичності залежить від ряду зовнішніх і внутрішніх факторів.

Серед основних інструментів конструювання регіональної ідентичності найчастіше використовується політичний міф та політичний ритуал.

4. Поняття «Європи регіонів» – яке позиціонує регіональну мережу як ключовий елемент основоположних проектів європейського будівництва переживає наразі системну кризу, адже держави – члени не відмовилися від своїх регіонів, ні з точки зору політичної спроможності, інституційного будівництва чи планування використання земель, так само, як регіони не змирилися із запереченням Європи регіонів.

З'являється актуальність прийняття кооперативних методів колективних дій, враховуючи, що європейський контекст повинен бути здатним заохочувати створення мереж та встановлення належної практики, поділеної між регіональним демократичним досвідом. Демократична частка, представлена регіоном, також присутня в дебатах про незалежність «мезо» утворень, таких як Каталонія та Шотландія. Ці дебати висвітлюють демократичну частку у тому сенсі, що прихильники такої незалежності дуже часто наполягають на новій формі демократичної держави, яку вони хочуть створити, яка не є центральною державою за зразком тієї, проти якої вони вкладають стільки енергії для боротьби, претендуючи на потенційний статус «держави –члена» Європейського Союзу.

Європейську модель ідентичності можливо представити саме так: європейська ідентичність, існуюча і досить вкорінена національна ідентичність і під нею відроджується регіональна ідентичність. Ця модель робить вкрай складною задачею політичного управління в Європі. Історичні

межі регіонів в Європі часто не збігаються з межами національних держав. Каталонці і баски живуть крім Іспанії у Франції, угорці – в Трансільванії і Сербії, італійці – в Хорватії. Подібна ситуація створює значні труднощі у функціонуванні національних держав, але при всьому цьому конструювання європейської ідентичності було і залишається вкрай важливим і непростим у реалізації завданням, враховуючи, що історично ідея наднаціональної спільності на масовому рівні не сформувалася.

У сьогоднішній Європі можна одночасно усвідомлювати свою національну приналежність каталонцем, іспанцем і європейцем або шотландцем, італійцем і європейцем, тобто визнавати всі три рівня ідентичності, що в той же час не виключати можливості сперечатися про вагомість кожного рівня окремо.

В історії Європи суперництво і війни переважали над формами колективної поведінки. Крім регіонального рівня ідентичності «під ним» існує ще один рівень – ідентичність мігрантів. Найсерйознішу проблему для держав ЄС представляють мігранти, які приїхали з країн, що за типом культури сильно відрізняються від Європи.

5. Поняття «конфлікти ідентичностей» відображає системний характер ціннісно-світоглядних суперечностей модернізаційних ризиків глобального світу: інтеракція і зближення раніше «чужих» культурних спільнот і їх ідентичностей що є невичерпним джерелом інтеграції і конфліктів.

Регіональний аналіз взаємозв'язку конфліктності та ідентичності говорить про деструктивний вплив внутрішньосистемних суперечностей, зумовлених факторами соціальної фрагментації і дезінтеграції, в першу чергу такими як: низький рівень життя, незадоволеність в базових потребах, справедливість, безпека, рівність. До причин напруженості можна віднести наступні: нерівномірний розвиток регіонів, безробіття, низький рівень життя, низький рівень освіти і культури населення; помилки національної та регіональної політики; низький рівень толерантності; боротьба за територію; маніпуляція масовою свідомістю та інформацією; пропаганда переваг одних релігій над іншими, радикалізація релігії; неконтрольована міграція та помилки в міграційній політиці і т.д.

Процеси детрадиціоналізації колективних ідентичностей торкаються всіх сфер життя сучасного суспільства - від формування системи загальнодержавної безпеки, етнічних і громадянської ідентифікацій до організації власного часу. Активний сплеск, останнім часом, сепаратистських настроїв в регіонах Європи, підтримка суспільствами націоналістичних політичних сил становлять загрозу для національної держави та національної безпеки. Формування ж загальних орієнтирів ідентичності політичних спільнот як основи їх «згоди на розвиток» та «консенсус» повинно бути пріоритетом державної, соціальної та культурної політики в умовах дестабілізації світового порядку. Конфлікт ідентичності – це не унікальне явище нашого часу, а загальне явище як у давній, так і в сучасній історії. Але традиційний конфлікт цінностей відбувався значною мірою в моральній сфері,

а його сутність та спрямованість полягали у конфлікті між індивідуальними та цілісними інтересами. У досучасні часи також існували конфлікти між різними вимогами одного і того ж індивіда, але цей конфлікт також моралізувався, оскільки особисте життя, або внутрішні ідеї, або взаємодії, потрапили в сферу моральної оцінки. Крім того, традиційна мораль була двозначною мораллю добра і зла, і лише вимоги, що вигідні для всього або інших, оцінювалися як моральні. Тому, з кінця 19 століття конфлікт цінностей став універсальним явищем. На відміну від традиційного конфлікту цінностей, сучасний конфлікт цінностей має чотири відмінні риси: розширеність, складність, глибинність, безперервність.

Відносно моделей консоціалізму і центрипеталізму у врегулюванні конфліктів ідентичностей, то у визначенні позитивних та негативних сторін кожної теорії, то слід зазначити, що центрипеталізм потрібно більше використовувати в постконфліктних сценаріях через деякі серйозні недоліки, які створює консоціалізм, такі як політичний іммобілізм та корупція. Хоча теоретично консоціалізм пропонує багато реалістичних засобів, за допомогою яких можна виправити нестабільне та поділене суспільство, на практиці він пропонує короточасну допомогу для вирішення або покращення конфлікту. Центрипеталізм, з іншого боку, може принести довгострокові рішення, оскільки сприяє поміркованості та багатоскаладовому включенню до складу свого уряду, що може допомогти відновити суспільство після конфлікту, незалежно від того, якою б тривалістю цей конфлікт не був, створюючи більш згуртоване постконфліктне суспільство, яке з меншою ймовірністю знову впаде у війну.

6. Міжнародна практика наразі накопичила достатню кількість нормативних актів, принципів, які відіграють важливу роль у ранньому запобіганні конфліктам ідентичності, що можуть призвести до загроз існуванню національних держав. Ці стандарти слугують орієнтирами як для урядів, так і для зовнішніх агентів – інших держав та міжнародних інституцій що залучені до запобіганню та врегулюванню конфліктів ідентичності.

На жаль, наразі, залишається юридична прогалина для добровільного тлумачення змісту та носіїв прав на самовизначення. Насправді така ситуація може створити «юридичну ліцензію» на насильницький конфлікт ідентичності, з порушеннями прав людини. Основою врегулювання будь-якого за силою конфлікту (або хоча б запобігання самих крайніх його форм) є визнання його учасниками ціннісного пріоритету - збереження єдності нації, незастосування військової сили, збереження життя людей, збереження сім'ї і т.д. Якщо для протиборчих сторін ці пріоритети незаперечні, то конфлікт не матиме руйнівні наслідки; учасники будуть шукати шляхи, які не здатні завдати шкоди цим пріоритетам.

Запобігання або докризове запобігання шляхом дипломатичного та навіть фізичного втручання забезпечує конкретні засоби попередження ескалації конфлікту до того, як він стане загрозою стабільності держав. Але на жаль, ці засоби не завжди використовуються з таким успіхом або настільки

рано, як вони могли бути, а використовувалися частіше після факту як пізні методи. Таким чином є потреба необхідності більшого усвідомлення та послідовних дій щодо запобігання конфлікту ідентичності. Попереджувальні заходи вимагають від тривалої уваги, підтримки позитивних зусиль для просування вперед та подолання історичних травм та зневаги.

З метою запобігання деструктивним наслідкам конфлікту ідентичності доцільно: (1) Дозволити співіснувати різним ідентичностям і поважати окремий вибір. Ціле не повинно нав'язувати окремі погляди, ідеї та дозволити співіснувати різним ідентичностям, ідеям та вірі, вибору, але в межах законів та загальних норм. Цей принцип є основною передумовою для вирішення сучасного конфлікту ідентичності. (2) Враховувати цілісні, довгострокові інтереси та окремі, часткові, короткострокові інтереси та приносити користь обом сторонам у конфлікті. Історичні факти показали, що просте підтвердження однієї сторони та заперечення іншої врешті – решт призведе до заподіяння шкоди підтверженому внаслідок заперечення іншої.

Важливість, що являють собою механізми, спрямовані на досягнення політичної згоди в сучасному світі, важко переоцінити. Їх своєчасне й цілеспрямоване застосування в політиці допоможе утримати рівновагу й стабільність між державами, а також усередині останніх. Механізми політичної згоди на міжнародному рівні доповнюються принципами, яких повинні дотримуватись всі суб'єкти протистояння. Серед них: принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань; принцип співробітництва; принципи недоторканності й цілісності державної території, непорушності й недоторканності державних кордонів. Найважливішим принципом, що сприяє збереженню миру й політичної згоди, є принцип ненасильства. Практичне застосування й вибір тих або інших принципів і механізмів політичної згоди залежить від цілей суб'єктів політичної згоди, об'єктивної ситуації й національних традицій.

7. Після тривалого централізованого управління демократизація в Іспанії відбувалася паралельно із децентралізацією країни. Прогресивна модель держави, що складається з різних автономних спільнот (*Comunidades Autónomas*), обрала тактику паралельного визнання і пропагування регіональної ідентичності, що в свою чергу сприяло консолідації регіональної та подвійної ідентичності (поєднання іспанської та регіональної ідентичності), але на шкоду виключно іспанській ідентичності. Але, в той же час, навіть така прогресивна модель не убезпечила Іспанію від складних відносин з регіонами. Такими регіонами, де чітко простежується конфліктність у відносинах залишаються саме Каталонія та Країні Басків, де регіональна ідентичність передує національній ідентичності, більше того вона перебуває з нею у гострій конфронтації, і як наслідок – поширення сепаратистських рухів, чого не можна наразі сказати про Галісію.

Децентралізація іспанської держави супроводжувалася надзвичайним інтересом до проблематики регіональної ідентичності. Процес формування регіональної ідентичності та його трансформації в націоналізм є таким, що

піддається змінам. Але події, що відбуваються наразі в Іспанії свідчать, що деякі регіони, які прийняли рішення назвати себе «національностями», висловлюють намір йти ще далі – домагатися у іспанської держави дозволу називати себе «націями». Однак, цілком можливо, що «точка повернення» ще не досягнута.

Безсумнівно, процес реформування іспанської держави далекий від свого завершення. Партійно-політична боротьба, електоральна мотивація природним чином впливають, часом не завжди позитивно, на виваженість оцінок і адекватність прийнятих рішень провідними загальнонаціональними партіями і, перш за все, урядових, з одного боку, і регіональних, в першу чергу, націоналістичних, партій – з іншого .

Сьогодні в країні відбувається трансформації і тенденції, що кардинальним чином змінюють партійно-політичну структуру держави. Процес децентралізації перетворив територіальне автономне співтовариство в політичний суб'єкт, створив умови для формування регіональних партійно-політичних систем, в рамках яких відбуваються артикуляція і агрегування регіональних інтересів. З огляду на асиметричний характер держави автономій, як завжди в авангарді змін виступають Каталонія і Країна Басків. До того ж якщо на загальнонаціональному рівні партії діють в рамках конституційної (парламентської) монархії, на регіональному рівні фактично функціонує партійно-політична система, яка нагадує республіканську.

Відносно досліджуваних регіонів то на прикладі Каталонії простежується, що криза тут знаходиться в стадії розвитку і ще далека від завершення і розвиток подій в Каталонії залежить від збігу низки обставин, що стали б тригером в переломні моменти історії держави, більше того, відцентрові тенденції підживлюються як діями націоналістів, так і специфічним контекстом розвитку регіону в рамках держави і європейського інтеграційного проєкту. Відносно «баскської проблеми» спостерігаються схожі тенденції. Диспропорції і територіальна строкатість і раніше залишаються серйозним факторами посилення відцентрових настроїв. Галісійський досвід показує, що культурно-лінгвістичні відмінності, які були раніше одним із ключових факторів відцентрових тенденцій, вже не відіграють визначальної ролі в динаміці конфлікту центр - регіони. Крім того, в даний час додатковим елементом, що впливає на розвиток відносин центру і регіонів в Іспанії, є європейська інтеграція. Автономні співтовариства зробили зусилля до того, щоб відповідати вимогам ЄС з метою отримання фінансових коштів від структурних фондів за програмами регіональної політики об'єднання, регіональні та місцеві влади адаптувалися до нових умов.

Відносно становлення і функціонування іспанської національної держави, то боротьба відцентрових і доцентрових тенденцій становить один з найбільш важливих компонентів іспанської історії. Таким чином можна стверджувати, що протягом століть діалектика цих двох конкуруючих між собою тенденцій була стрижнем процесу формування, становлення і розвитку іспанської нації. Пошуки балансу двох зазначених тенденцій, недопущення

надмірного посилення відцентрової, що поставило б під загрозу цілісність іспанської держави, є першочерговим завданням центральної влади Мадрида.

Як показує практика, центральній владі вдалося створити достатньо ефективні механізми вертикальної взаємодії з регіонами, але одним із складних завдань для політичної еліти Іспанії є завдання збереження регіональних ідентичностей автономних спільнот та паралельно формування і закріплення саме національної державно-громадянської ідентичності та колективної свідомості громадян як членів такої спільноти, що забезпечить державу від сепаратистських тенденцій. Механізмами конструювання такої ідентичності повинні виступати запобігання колізій юрисдикцій у відносинах між державою і автономіями, економічні важелі впливу, демократичний політичний дискурс, соціальні політичні практики, інститути соціалізації, інструменти публічної політики.

8. Особливості деволюції у Великобританії обумовлені впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, у співвідношенні яких визначальна роль належала внутрішнім факторам. Відносно внутрішніх факторів, то вони пов'язані із диспропорціями у розвитку регіонів, зростанням впливу етнорегіональної еліти, яка пропагує власну інтерпретацію та перспективи у розвитку регіону. Щодо зовнішніх, то вони пов'язані з такими процесами, як глобалізація та європейська інтеграція з одного боку, і диференціація і регіоналізація, з іншого.

Отже, деволюцією центральний уряд Великої Британії здійснив спробу блокувати сепаратистські рухи в регіонах (в першу чергу – це Шотландія та Північна Ірландія), а також, знизити ту політичну напругу між центром та регіонами, саме шляхом перерозподілу владних повноважень на користь регіонів. Власне, це і вимагали політичні лідери регіональних рухів. Таким чином, очевидним є той факт, що британський уряд обрав шлях деволюції, як превентивний крок, вимушене політичне рішення у відповідь на зростаючі регіональні вимоги. Але, Brexit став каталізатором фрагментації в Англії, не лише між чотирма ключовими регіонами, але і наявні великі розбіжності по всій Англії, і між тими регіонами, які в історичному і культурному відношеннях різноманітні і різноманітні, навіть в межах власних кордонів існують певні протиріччя між територіями, які прагнуть до лідерства, культурної та іншої самостійності, наприклад між Манчестером і Ліверпулем, що ставить під сумнів існування навіть єдиної регіональної ідентичності в межах одного регіону.

На сьогоднішній день Уряд Б. Джонсона, запустив цілу програму зміцнення союзу складових частин Британії. Головна частина цієї програми створення спеціального фонду, з якого Лондон буде безпосередньо, минаючи влади автономій, виділяти кошти на різні проєкти розвитку муніципалітетам в Шотландії, Північної Ірландії та Уельсі. Таким чином, це продемонструє пересічним громадянам важливість і вигоди союзу чотирьох «країн» як їх називають в самій Британії. Загальна політика уряду – зміцнення союзу, переконання громадськості у вигодах такого об'єднання.

9. Сильна прихильність до регіональних ідентичностей зберігається в Італії донині, більше, ніж в інших європейських країн. Визначено особливості італійської регіоналізації на різних рівнях: слабка легітимність регіонів у державі, де ідентифікація громадян та організація політичного балансу сил здійснюються, особливо на місцево-муніципальному рівні; прогрес у регіоналізації, що є результатом політичних компромісів між місцевим та парламентським рівнями, розрив між оголошенням закону та його конкретною імплементацією, спроможність італійської держави змінити компетенцію та вагу регіонів відповідно до свого порядку денного.

Національна ідентичність в Італії є результатом трьох різних рівнів, діалектично пов'язаних між собою: локального, регіонального та національного в цілому. Саме локальний рівень мав найбільше значення, в минулому, так як опирався на традиції. Другий рівень – регіони – здавався слабкою ланкою під час Об'єднання, хоча його часто побоювалися. Між 19-тим і 20-тим століттям, розпаралелювання процесів в русі в інших країнах, почали виникати регіональні політичні і культурні рухи. Вони не протистояли ідеї нації, а претендували на те, щоб стати її містком. Відбувався суперечливий процес: частина Італії тривалий час прагнули створити регіональну ідентичність, інші групи, ворожі ліберальній Італії, відроджували і переробляли національну парадигму вправо від політичного спектру. Теорія цих груп зіграла важливу роль у визначенні фашистської нації.

Наполегливість, наразі, в діях сепаратистських рухів пов'язана з їх глибоким історичним корінням. Можливим каталізатором рухів може стати проблема напливу біженців з країн Близького Сходу. Величезний наплив мігрантів призведе до погіршення соціально-економічної обстановки в країні, внаслідок чого збільшиться число прихильників різних цих рухів. У якийсь момент центральна влада може не втримати ситуацію під контролем, і важко бути впевненими, що Італія довго зможе проіснувати як єдина держава.

Сама умовність італійської єдності знижує гостроту суперечок між федералістами і унітарістами і служить гарантією того, що політичні пристрасті в Італії не досягнуть критичного рівня. В Італії спроби окремих регіонів змінити відносини з центром пов'язані в основному з економічними міркуваннями, тому простого перерозподілу повноважень на їх користь буде цілком достатньо для того, щоб зберегти єдність країни, нехай і на інших, федеративних засадах.

10. Враховуючи складність стирання із колективної пам'яті усталених стереотипів, що формувалися протягом тривалого історичного періоду, суттєво відмінного в регіонах України, в державі, відповідно сформовано поляризовані регіональні ідентичності. Але загрозою стабільності держави вони стають лише тоді, коли політичні актори намагаються використати конфлікт ідентичностей у власних політичних цілях і в свої політичних програмах, гаслах акцентують суспільство на регіональних цінностях, артикулюють до гасел «ми-вони», що призводить до максимізації агресивно-насильницького потенціалу. Як один із можливих шляхів попередження,

врегулювання конфлікту ідентичностей в Україні, автор вважає за доцільним звернутися в політичній практиці до центрипеталізму, який допомагає зосередитися на сприянні альянсам та поміркованості, одночасно деполітизуючи політику у поляризованому суспільстві, ця технологія сприяє співпраці, подоланню бар'єрів між різними регіональними, етнічними, культурними групами, але лише за умови ефективного використання акторами політики, інакше із потенційно конструктивного інструменту, можливий протилежний ефект, навіть до прояву екстремізму.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Індивідуальна монографія:

1. Ростецька С. І. Регіональна ідентичність і національна держава: політика неприйняття та пошук компромісів у політичному просторі сучасної Європи: монографія. Одеса.: Видавничий дім «Гельветика». 2021. 313 с.

Рецензія:

Яковлев Д. В. Рецензія на монографію Ростецької С. І. «Регіональна ідентичність і національна держава: політика неприйняття та пошук компромісів в політичному просторі сучасної Європи». 2021. *Політикус*. №3. С. 143-144.

Монографії у співавторстві / Розділи в монографіях

2. Rostecka Svitlana. Mentalita a politicka kultúra ukrajinskej spoločnosti pred a po Majdane. Ukrajinske identitz:prednasky o politike, jazykovej situacii, literature a umeni. Bratislava, 2015. 155 с. С. 32–38.

3. Rostecka Svitlana. The influence regional and local identity in the European political process. Європейський континент та виклики сучасності: колективна монографія: том 3 за ред. Р.Кордонського, О. Кордонської, Л. Мушинського. Львів, Ольштин: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 418 с. С. 36-49.

4. Ростецька С. Конфлікт ідентичностей в сучасному глобальному просторі. Сучасна геополітика як виклик для міжнародної безпеки: колективна монографія: / за ред. Р. Кордонського, О. Кордонської, Л. Мушинського. Львів, Ольштин: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 330 с. С. 265-274.

5. Svitlana Rostetska.. Features of regional identity formation in the UK and Italy: comparative analysis. Development trends of scholarly knowledge in philosophy, sociology and political sciences : collective monograph / O. A. Dolzhenkov, L. M. Dunayeva, N. P. Hedikova, L.M. Khyzhniak, etc. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 2019. P. 187–204.

Наукові статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України

6. Ростецька С. І. Теоретичні підходи до поняття та змісту управління політичним конфліктом *Актуальні проблеми політики* : [зб .наук .праць / голов. ред. Ківалов С. В. ; відп. за вип. Кормич Л. І.]. Одеса : «Фенікс», 2010. Вип. 40. С. 410–418.
7. Ростецька С. І. Стабільність / нестабільність політичної системи як показник динаміки політичних конфліктів . *Наукові праці : науково-методичний журнал*. Вип. 163. Т. 175. Політологія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. С. 68–72.
8. Ростецька С. І. Психологічні аспекти політичних переговорів. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2012. № 1(51). С. 130–135.
9. Ростецька С. І. Типологія переговорів в політичній сфері. *Політологічні записки* : зб. наук. праць. Вип. 1 (5). Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. С. 220–228.
10. Ростецька С. І., Куспляк І. С. Основні механізми громадського контролю. *Перспективи. Соціально-політичний журнал. Серія : філософія, політологія, соціологія*. ДЗ ПДПУ імені К.Д. Ушинського. 2014. № 4(62). С. 115–121.
11. Ростецька С. І. Механізми досягнення політичної згоди. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2015. Вип. 3. С. 123–129.
12. Ростецька С.І. Регіональна ідентичність як одна із проблем європейського політичного процесу. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2015. № 4 (66). С. 97–103.
13. Rostetska S. I. Modern identity theory in foreign studies. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса, 2016. № 11. С. 104–107.
14. Ростецька С. І. Основні теоретико-методологічні підходи в дослідженні регіональної ідентичності(політологічний аналіз). *Наукові праці : науково-методичний журнал*. Вип. 261. Т. 273. Політологія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. С. 39–33.
15. Ростецька С. І. Поняття та структура регіональної ідентичності в сучасному політичному процесі. *Панорама політологічних студій. Науковий вісник РДГУ*. Вип. 14. 2016. С. 151–157.
16. Ростецька С. І. Національна ідентичність: природа, сутність та проблеми формування. *Вісник Львівського національного університету. Серія: «Філософсько-політологічні студії»*. 2016. № 1 (8). С. 218–225.
17. Ростецька С. І. Еволюція теорії ідентичності в суспільних науках. *Науковий журнал «Politicus»*. 2016. № 1. С. 131–135.
18. Ростецька С. І. Регіональна ідентичність як предмет наукового аналізу. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2016. №7(34). С. 495–499.
19. Ростецька С. І. Роль історичної політики у процесі формування національної ідентичності. *Держава і право. Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки*. Вип. 92. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2016. С.794–801.
20. Ростецька С. І. Ліві рухи в Європі: регіональний зріз. *Науковий журнал «Politicus»*. 2016. № 3. С. 120–125.

21. Ростецька С. І. Роль символічної політики у формуванні локальної ідентичності. *Науковий журнал «Politicus»*. 2017. № 3. С. 119–123.
22. Ростецька С. І. Глобалізація як фактор впливу на формування й збереження регіональної та локальної ідентичності. *Науковий журнал «Politicus»*. 2017. № 6. С. 87–90.
23. Ростецька С. І. Конфлікт ідентичностей як загроза безпеці сучасних держав. *Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць*. Одеса, 2018. Вип. 61. С. 128–137.
24. Ростецька С. І. Модель європейської ідентичності. *Науковий журнал «Politicus»*. 2018. № 4. С. 64–68.
25. Ростецька С. І. Регіональний міф як засіб формування регіональної ідентичності. *Регіональні студії*. 2019. № 17. С. 46–50.
26. Ростецька С. І. Особливості формування регіональної ідентичності: іспанський випадок. *Політичне життя*. 2021. № 2. С. 102–108.
27. Ростецька С. І. Особливості формування регіональної ідентичності: кейс Італії. *Науковий журнал «Politicus»*. 2021. № 2. С. 59–63.

Наукові статті, опубліковані у наукових періодичних виданнях інших держав:

28. Rostetska S. I. Conceptual bases for the research of regional political identity. *Administrarea Publica : Revistametodico-stiintificatrimestriala*. Publica. Chisinau, 2016. № 2(16). С. 178–182.
29. Ростецька С.І. The phenomenon of the national identity in the political science. *Evropsky politicky a pravnidiskurz. Svazek 3. 3 vydani 2016. European political and law discourse*. Volume 3. Issue 3. 2016. С. 73–77.
30. Rostetska S. I. The influence regional and local identity in the European political process. *Studium EUROPY srodkowej i wschodniej. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie*. NR 5. Czerwiec. 2016 P. 252–260.
31. Rostetska S. I. Принцип толерантності в аналізі конфлікту ідентичностей. *Evropsky politicky a pravnidiskurz. Svazek 3. 4 vydani. 2016. European political and law discourse*. Volume 3. Issue 4. 2016. С. 83–89..
32. Svitlana Rostetska, Svetlana Naumkina. Paradigms of European integration processes in the EU, Visegrád Group, and Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Volume 5. 2019. Number 3. P. 184-192.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

33. Ростецька С. І. Політична дезорганізація як потенційна та реальна загроза безпеці держави. *Конфлікти та безпека: Матеріали Міжнародного науково-практичного семінару-наради* (25 листопада 2010 р.). Одеса: СМІЛ, 2010. С.9–11.
34. Ростецька С. І. Мовна політика в Україні. Освіта та економіка: у пошуках діалогу. *Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної*

науково-практичної конференції. 5–7 квітня 2012 р. Південноукраїнський національний університет імені К. Д. Ушинського, Одеський національний економічний університет: У 2 т. Одеса: ВМВ, 2012. 75 с.

35. Ростецька С. І. Нові реалії діяльності України і ОБСЄ. *Україна – Литва: безпековий вимір нових геополітичних стратегій: матер. міжнар. наук.-семінар* (м. Одеса, 30 листопада 2012 року). Одеса : Фенікс, 2012. С. 14–16.

36. Ростецька С. І. Основні проблеми досягнення політичної згоди в Україні. *Актуальні проблеми сучасності: стан та перспективи їх вирішення в Україні: Збірник матеріалів регіональної міжвузівської науково-практичної конференції*. 8 січня 2013 р. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, факультет української філології інституту мов світу / Наук. ред. О. Б. Петінова. Одеса: ФУФ ІМС, 2013 р. С. 4–7.

37. Ростецька С. І. Роль інформаційно-аналітичної роботи в політичних переговорах. *Роль ОБСЄ у розбудові демократичної та правової держави: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції*. м. Одеса, 26 квітня 2013 р. Одеса : ОДУВС, 2013. С. 186–187.

38. Ростецька С. І. Інформаційний супровід політичних переговорів. *Реформування публічного управління : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю*. 31 жовтня 2014 року. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014 року. С. 304–305.

39. Ростецька С. Транскордонне співробітництво Україна – ЄС. *Стихія політики: соціологічна, філософська, політологічна рефлексія: матеріали Першого Південноукраїнського конвенту Міжнародної асоціації студентів політичної науки* (м. Одеса, 20–25 березня 2015 року) / За загальною редакцією д. політ. н., професора Д. В. Яковлева. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія». 2015. С. 81–82.

40. Ростецька С. «Заморожені конфлікти» на пострадянському просторі : *матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Україна і світ у третьому тисячолітті : політичний, економічний, правовий та культурний виміри»*. Одеса, 13–14 березня 2015 р. У 2 ч. Одеса : ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міжнародний Вишеградський фонд, 2015. Ч. II. С. 66–67.

41. Ростецька С. Інформаційна війна як самостійна форма політичної боротьби. *IV Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Гуманітарний всесвіт: люди, ідеї, події»* (м. Львів, 30 вересня – 3 жовтня 2015 року). Львів : Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2015. С. 18–21.

42. Ростецька С. Регіональна ідентичність та сучасний політичний процес. *Стихія політики: революція та еволюція: матеріали Другого Південноукраїнського конвенту Міжнародної асоціації студентів політичної науки* (м. Одеса, 18–19 березня 2016 р.) / за загальною редакцією д. політ. н.,

професора Яковлева Д. В. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. С. 37–39.

43. Ростецька С. Регіоналізм та проблема регіональної політичної ідентичності. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Одеса, 13 лютого 2016 року. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2016. С. 68–69.

44. Ростецька С. Регіональні відмінності та суперечності в Україні в контексті регіональних ідентичностей. *Країни Східного партнерства – V4: проблеми і перспективи співпраці: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Одеса, 22 квітня 2016 року. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2016. С. 247–250.

45. Ростецька С. Політичний регіоналізм кризь призму регіональних ідентичностей. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Одеса, 25 березня 2016 р. Одеса: ОДУВС, 2016. С. 95–96.

46. Ростецька С. І. Конфлікт ідентичностей як одна із проблем сучасного світоустрою. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Одеса, 10 лютого 2017 року. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2017. С. 82–84.

47. Ростецька С. І. Спадкоємність суспільного (регіонального) розвитку в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів сучасності. *V Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція (з міжнародною участю) «Гуманітарний всесвіт: люди, ідеї, події»*, Львів, 24–30 квітня 2017 року. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. 2017. URL: http://www.virt.ldubgd.edu.ua/pluginfile.php/71888/mod_resource/content/1.pdf (дата звернення: 30.04.2017)

48. Ростецька С. І. Внутрішньополітичний та зовнішньополітичний імідж держави в уявленнях української громадськості як основа державотворчих процесів. *Соціально-гуманітарні пріоритети в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали міжвузівського круглого столу*, м. Одеса 17 листопада 2017 року. Одеса: Одеський університет внутрішніх справ, 2017. С. 87-89.

49. Ростецька С. І. Національна ідентичність в сучасному праві. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та праві: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ :Видавничий центр КНУКіМ, 2018. 428 с. С. 393–394.

50. Ростецька С. І. Право та ідентифікаційний вибір. *Актуальні проблеми сучасного розвитку цивільного, міжнародного морського, господарського та транспортного права: Матеріали VIII Міжнародної наукової конференції*. Київ: ДУІТ, 2018. 301 с. С. 133–134.

51. Ростецька С. І. Проблеми формування національних держав крізь призму конфлікту ідентичностей. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали Третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Одеса, 11–12 травня 2018 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2018. 104 с. С. 20–25.

52. Ростецька С. І. Політико-правові механізми досягнення політичної згоди (на прикладі конфліктів ідентичності). *Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф.*, Київ, 21–22 березня, 2018 р. / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. ун-т культури; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. 231 с. С. 49–51.

53. Ростецька С. І., Жестікова М. К. Політичне значення регіональної ідентичності. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали Четвертої Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Одеса, 11–12 травня 2019 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2019. 136 с. С. 55–57.

54. Ростецька С. І. Криза європейської ідентичності. *Сценічне мистецтво у світовому культурному просторі XXI століття: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів і магістрантів*. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2019. С. 175–177.

55. Ростецька С. І. Каталонська криза як загроза цілісності Європи. *Людина має право: філософсько-правовий та соціокультурний дискурс українського суспільства: матеріали круглого столу* (м. Одеса, 21 листопада 2019 р.). Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса : Астропринт. С. 61–63.

56. Ростецька С. І. Регіональна ідентичність в контексті дилеми між індивідуальними та колективними людськими правами. *Людина має право: філософсько-правовий та соціокультурний дискурс українського суспільства: матеріали круглого столу* (м. Одеса, 19 листопада 2020 р.). Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса : Астропринт. С. 67–69.

57. Ростецька С. І. Дихотомія глобалізації: руйнування національної ідентичності чи стимул її збереження. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали П'ятої Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Одеса, 3 квітня 2020 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені

К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2020. С. 51–53.

58. Ростецька С. І. Роль політичних міфів та символів у конструюванні регіональних міфів. *Сценічне мистецтво: творчі надбання та інноваційні процеси: матеріали II Всеукраїнської наукової конференції професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та магістрантів*. м. Київ, 23 квітня 2020 року. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2020. С. 294–295.

59. Ростецька С. І. Криза глобалізації чи криза національних держав: дискурс кризь фільтр національної ідентичності. *Політичні трансформації сучасного суспільства: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.* (Полтава, 15 квітня 2020 р.). Полтава : ПДАА, 2020. С. 157–159.

60. Ростецька С. І., Петрук Ю. «Особливості протестної поведінки в політиці». *VII Методологічні читання – Сучасна політична наука: нові виклики та контексти (пам'яті професора Валерія Миколайовича Денисенка): Матеріали сьомої Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 11 грудня 2020 р.) / За наук. ред. д. політ. н., Г. В. Шипунова; відп. за вип. А. М. Сабара, Г. В. Іленьків. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 223 с. С. 171–174.

61. Ростецька С., Жестікова М. Новинна дезінформація в українському суспільстві. *Сучасні виклики соціально - політичного розвитку: політико-правові, соціально-економічні та культурні виміри* : матеріали другої всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Одеса, 21 травня 2021 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus». 2021. С. 62-66.

62. Ростецька С.І. Конструювання регіональної ідентичності: структурні компоненти. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали Шостої Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Одеса, 23 квітня 2021 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2021. 68 с. С. 37–39.

63. Ростецька Світлана Іванівна. Реконфігурація ідентичності, справедливості та примирення в ліберальній моделі миру. *Актуальні дискурси мистецтва естради: традиції та європейська інтеграція: матеріали всеукраїнської наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, здобувачів, магістрантів та студентів*. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. С. 245-247.

Інші публікації за темою дисертації:

64. Ростецька С. І. Вільна економічна зона. Геополітика : *енциклопедія* / за ред. Є. М. Суліми. Київ : Знання України, 2012. С. 144–145.

65. Ростецька С. І. «Гнучкого реагування» концепція. *Геополітик : енциклопедія* / За ред. Є. М. Суліми. Київ : Знання України, 2012. С. 215–216.
66. Ростецька С. І. Психологічні прийоми міжнародних переговорів. *Політикус. Науковий журнал*. ДЗ ПНПУ імені К. Д. Ушинського. 2015. Вип. 1. С. 115–121.
67. Rostetska S. I. Types and forms of international negotiations. *Політикус. Науковий журнал*. ДЗ ПНПУ імені К. Д. Ушинського. 2015. Вип. II. С. 52–56.
68. Ростецька С. Регіональна безпека. *Сучасна політична лексика : енциклопедичний словник-довідник* [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів : «Новий Світ-2000», 2015. 396 с. С. 243.
69. Ростецька С. Транскордонне співробітництво. *Сучасна політична лексика : енциклопедичний словник-довідник* [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 396 с. С. 299.
70. Rostetska S. I. The local and regional identity in the context of the daily political processes in Europe. *Modern vectors of science and education development in Chine and Ukraine*. Issue 3. 2017. С. 60–74.

АНОТАЦІЯ

Ростецька С.І. Регіональна ідентичність і національна держава: характер взаємин та вектори розвитку в країнах Європи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.02 «Політичні інститути та процеси». – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2021.

З'ясовано змістовне поле регіональної vs національної ідентичності, визначено структуру, функції та місце регіональної ідентичності в сучасному політичному процесі. Обґрунтовано роль політики пам'яті та символічної політики як інструментальних практик конструювання регіональної ідентичності. Дано оцінку значенню регіональної ідентичності в політичних процесах сучасної Європи, з'ясовано рівень загрози безпеці сучасного європейського простору за наявності конфліктів ідентичностей та обґрунтування основних технологій попередження та врегулювання конфліктів ідентичностей. Встановлено особливості феномену регіонального націоналізму на прикладі Іспанії, через призму трьох регіонів (Галісія, Каталонія та Країна Басків), що викликають регіональний дисбаланс та ведуть до дестабілізації соціально-політичного життя в країні. Визначено особливості формування регіональних ідентичностей у Великій Британії, на основі аналізу ефективності асиметричної моделі деволуції. Дано оцінку регіональній диспропорції в Італії та специфіці конфліктних взаємин регіонів. З'ясовано

особливості конструювання регіональної ідентичності в Україні та оцінено рівень потенційних загроз стабільності держави, з урахуванням регіональних відмінностей.

Ключові слова: ідентичність, національна ідентичність, регіональна ідентичність, конфлікт ідентичностей, національна держава, регіон, деволюція, національний регіоналізм, сепаратизм, політичні взаємини.

SUMMARY

Rostetska S. Regional identity and the nation-state: the nature of relations and vectors of development in European countries. – Qualification scientific work with the manuscript copyright.

Thesis to obtain the scientific degree of Doctor of Political Science after specialty 23.00.02 – political institutions and processes. – South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Odesa, 2021.

Application to the problems of relations and vectors of regional identity and nation-state development in European countries, trying to adequately assess their possible directions of formation in terms of political science theory is of great importance for the development of nation-states in general and Ukrainian state-building processes in particular.

The content field of regional vs national identity is clarified, the structure, functions and place of regional identity in the modern political process are determined. The role of the politics of memory and symbolic politics as instrumental practices of constructing regional identity is substantiated. The importance of regional identity in the political processes of modern Europe is assessed, the level of threat to the security of the modern European space in the presence of identity conflicts and the substantiation of the main technologies for preventing and resolving identity conflicts are clarified. The peculiarities of the phenomenon of regional nationalism on the example of Spain, through the prism of three regions (Galicia, Catalonia and the Basque Country), which cause regional imbalance and lead to destabilization of socio-political life in the country. The peculiarities of the formation of regional identities in Great Britain are determined on the basis of the analysis of the efficiency of the asymmetric model of devolution. An assessment of the regional disparity in Italy and the specifics of the conflict between the regions is given. The peculiarities of constructing a regional identity in Ukraine are clarified and the level of potential threats to the stability of the state is assessed, taking into account regional differences.

It is determined that regions, as territorial units, consist of interconnected elements such as geography, economic unity, regional identity, administrative apparatus and territorial mobilization. Provided that these elements coincide, there is a strong regional nationalism, otherwise the regional space is characterized only by economic, cultural and political dimensions. Regions should be seen as open systems, not as self-sufficient societies, as they are partial social systems functionally linked to other levels, not global societies that encompass the totality of

social relations, and are the traditional aspirations of the nation state. The emergence of strong regions with a strong regional identity changes the balance of power and influence over the nation state.

It is substantiated that in those countries where there are regions with a clear regional identity, there is resistance, sometimes radical assimilation and "dissolution" in the nation state. Their interaction with the nation-state is complex. They oppose their normative-cultural system and identity, their ways of reading norms and codes to the cultural-normative system of the state and force each normative-cultural message of the nation-state to interpret from the standpoint of its own system of norms and codes. As a result, the universal cultural and normative space of the national-state territory is broken, foreign cultural gaps are formed in it, a single system of meaningful communications is broken. All this directly affects the political process, creating new contradictions and conflicts and calling into question the unity of the nation-state formation, which inevitably leads to certain, mostly negative consequences for the integration and integrity of the nation-state;

based on a comparative analysis of models of devolution in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Spain and Italy, it is stated that states, focusing on geographical, economic, administrative, cultural and historical background, determine the boundaries of their regions, and therefore goals and mechanisms. which should be implemented in a particular country, are different, as a result, and models of devolution are also different. But what they have in common is that devolution has strengthened regional identities in the countries under study and contributed to the emergence or strengthening of two identities: regional and national. It is argued that in terms of the requirements for self-determination, devolution does not satisfy them, but it contributes to weakening;

It is determined that state transformation in Europe covers three levels: the union of states, independent states and internal units (regions), according to the multilevel characteristics of the modern state system it is possible to correlate with the levels of identity and nationalism. That is, currently in the European space such levels of identity are constructed as: pan-European, national, regional and, accordingly, possible potential levels of nationalism: supranationalism, the level of nationalism of the state and the level of subnationalism (regional nationalism).

It has been proved that conflicts of identity are conflicts of value, their danger lies not only in the complexity of settlement, in contrast to conflicts of interest, but also in the fact that in today's world they become politicized and, accordingly, focused on political influence. to maximally articulate the aggressive and violent potential based on values. The level of institutionalization of the identity conflict depends on its scale, the expansion of the subjects of confrontation and the rebirth into open violence. In contrast to conflicts of interest, conflicts of identity involve sacrifice for the sake of preserving value and, consequently, the absence of fear for life, which complicates the prevention and resolution of such conflicts, in addition to the use of classical methods of conflict management. it is not expedient to use it in the settlement of conflicts of identities, as the attempt to separate values and

identities from the essence of contradiction will only intensify the conflict confrontation.

Key words: identity, national identity, regional identity, conflict of identities, nation state, region, devolution, national regionalism, separatism, political relations.

АННОТАЦИЯ

Ростецкая С. И. Региональная идентичность и национальное государство: характер взаимоотношений и векторы развития в странах Европы. – квалификационная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени доктора политических наук по специальности 23.00.02 «Политические институты и процессы». – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2021.

Выяснено содержательное поле региональной vs национальной идентичности, определена структура, функции и место региональной идентичности в современном политическом процессе. Обоснована роль политики памяти и символической политики как инструментальных практик конструирования региональной идентичности. Дана оценка значимости региональной идентичности в политических процессах современной Европы, выявлен уровень угрозы безопасности современного европейского пространства при наличии конфликтов идентичностей и обоснование основных технологий их предупреждения и урегулирования. Выявлены особенности феномена регионального национализма на примере Испании, через призму трех регионов (Галисия, Каталония и Страна Басков), вызывающие региональный дисбаланс и ведут к дестабилизации социально-политической жизни в стране. Выявлены особенности формирования региональных идентичностей в Великобритании, на основе анализа эффективности асимметричной модели деволюции. Дана оценка региональной диспропорции в Италии и специфике конфликтных взаимоотношений регионов. Выявлены особенности конструирования региональной идентичности в Украине и оценен уровень потенциальных угроз стабильности государства, с учетом региональных различий.

Ключевые слова: идентичность, национальная идентичность, региональная идентичность, конфликт идентичностей, национальное государство, регион, деволюция, национальный регионализм, сепаратизм, политические отношения.